

## **ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА ДЛЯ ЛЮДЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ**

**А.О. Мігалуш**

*аспірантка кафедри соціології, політології і соціальної роботи*

*Національного технічного університету України*

*«Київський політехнічний інститут»*

В даній статті автор вказує на необхідність забезпечення вільного доступу до освіти для людей з особливими потребами шляхом впровадження дистанційного навчання. При цьому робить спробу чітко визначити саме поняття “дистанційна освіта” та розкрити основні принципи і характерні риси данної форми навчання.

Ця стаття призначена для людей, які цікавляться новітніми формами освіти, такими як дистанційна освіта, й вирішенням проблем дітей з особливими потребами.

*Ключові слова: дистанційна освіта, діти з особливими потребами, інтеграція, кореспондентська освіта, адаптація.*

Світовий процес переходу до інформаційного суспільства, а також економічні, політичні та соціальні зміни, що його супроводжують, прискорюють реформування системи освіти. Перш за все це стосується забезпечення доступу до освіти для тих людей, які його не мали раніше, а особливо для інвалідів. Адже саме ці люди, в більшості випадків, під час навчання в школі-інтернаті або вдома, не отримують необхідних вмінь і навичок, потрібних для повноцінного життя в суспільстві. Тому впровадження альтернативних форм навчання для дітей з особливими потребами (в нашому випадку мова йде про дистанційну освіту) є найбільш необхідним в сучасному світі, оскільки саме новітні технології забезпечують доступ до інформаційного простору і освіти без кордонів.

Мета даної статті полягає в обґрунтуванні важливості впровадження дистанційної освіти для дітей з особливими потребами.

На сьогоднішнє питання розвитку дистанційної освіти як новітньої форми навчання, що сприяє подоланню перешкод на шляху отримання необхідних знань та умінь, привертає до себе увагу багатьох вчених теоретиків. Наприклад, вітчизняні вчені Биков В.Ю., Олійник В.В., Десятов Т.М. та російські теоретики Джаліашвілі З.О., Полат Е.С., Бухаркіна М.Ю., Моїсеєва М.В., вказують на те, що дистанційна освіта – перспективний шлях до розвитку професійної освіти та досліджують її розвиток в вищих закладах освіти за кордоном. Але роботи цих вчених присвячені більше розгляду того як здійснюється навчання на відстані для “звичайних” студентів, а не для людей з особливими потребами. Мостіпан О., Шуневич Б.І. в своїх роботах розповідають не лише про дистанційну освіту, але й акцентують увагу на тому, що сучасні новітні тех-

нології можна використовувати для навчання сліпих, глухих, хворих на ДЦП, - тобто людей, які не можуть вільно відвідувати заклади освіти. При цьому слід зазначити те, що зміст поняття “дистанційна освіта” охарактеризовано багатьма видатними педагогами-науковцями з різних боків.

Так, В.І. Овсянніков під дистанційною освітою розуміє “комплекс освітніх послуг, які надаються широкому колу населення в багатьох країнах за допомогою спеціалізованого інформаційно-освітнього середовища на будь-якій відстані від освітнього середовища” [7, 23].

Т.Г. Глісон – відомий спеціаліст в галузі дистанційного навчання визначає дистанційну освіту як “систему навчання, що надає студентам можливість вивчати важливі для них дисципліни незалежно, без будь-яких обмежень відносно часу і місця нормативів, що діють при звичайному навчанні” [9, 34].

Слід зазначити, що характерними рисами дистанційної освіти є: гнучкість; модульність; економічна ефективність; нова роль викладача; спеціалізований контроль якості освіти; використання спеціалізованих технологій і засобів навчання.

Головні ж принципи дистанційного навчання:

- 1) Гуманістичність навчання.
- 2) Вибір змісту освіти.
- 3) Наявність стартового рівня освіти.
- 4) Мобільність навчання.
- 5) Неантогоністичність дистанційного навчання існуючим формам освіти.

Тому й не дивно, що всі освітні реформи Європейського регіону спрямовані на пошук шляхів підвищення якості освіти, зокрема

системного використання активних методів навчання, шляхом застосування у навчальному процесі сучасних інформаційних технологій.

Закордоном вже давно використовують передові технології для навчання людей з особливими потребами. Наприклад, Національний технічний інститут для глухих при Рочестерському технологічному інституті (США), Відкритий університет Великобританії та Карконошський коледж (Польща) займаються навчанням сліпих дітей. Перший ж центр дистанційного навчання був створений у Франції за рішенням уряду в 1939 р. для дітей, які у зв'язку з початком другої світової війни, через хвороби або інвалідність не могли відвідувати звичайні школи.

Цікавим є й той факт, що вже в 1994 р. "Європейською комісією була прийнята міжнародна програма PHARE, до якої було залучено 11 країн. Ця програма передбачала розширення системи дистанційної освіти. 1995-1996 рр. в Словаччині завдяки цій програмі було охоплено дистанційним навчанням 200 студентів"[4, 244].

Але одним з провідних вищих навчальних закладів, що надають освіту дітям з особливими потребами завжди був і залишається Відкритий університет Великобританії. "Це найбільший університет, в якому навчаються понад 200000 студентів, з них близько 26000 за межами країни. 150000 студентів навчаються в діалоговому (on-line) режимі. Студенти майже 70 країн користуються навчальними матеріалами університету. Як показав аналіз закордонних матеріалів, даний заклад є одним з небагатьох університетів, який використовує новітні технології для людей з вадами зору. Зараз в університеті навчається 9360 студентів з особливими потребами"[12, 269].

Ще одним з відомих освітніх закладів, який пропонує ДН студентам, є Карконошський коледж (Польща). На відміну від ВУВ там навчаються лише студенти з особливими потребами. Спільно з партнерами з Німеччини та Чехії працюють над пілотним проектом: "Програма навчання та реабілітації студентів із особливими потребами".

Головна ідея проекту полягає у виборі таких сфер освіти, які були б посилені для людей з особливими потребами, і поєднанні навчання з фізичною та психологічною реабілітацією цих людей. Поки що студентам запропоновано дві програми: "Комп'ютерна інженерія" для тих, кому важко пересуватися, і "Фізіотерапія" (особливо сухий масаж) для сліпих студентів. Досвід деяких навчальних закладів, наприклад, Ягелонського університету в Кракові, показав, що програма "Комп'ютерні науки" доступна також і для сліпих студентів.

Що стосується країн колишнього Радянського Союзу, то в останні роки темпи розвитку дистанційної освіти різко зросли. Це пов'язано з

тим, що в багатьох країнах були розроблені і прийняті концепції створення і розвитку дистанційної освіти.

У 2000 р. була прийнята нова стратегія розвитку системи освіти Литовської Республіки. "Відповідно до цієї стратегії повинні бути істотно змінені: 1) відносини між суспільством і закладами; 2) життя в школі; 3) зміст і методи освіти; 4) інфраструктура; 5) роль викладача і його кваліфікація; 6) зв'язок між наукою й освітою. Дистанційне навчання в Литві широко поширене і підтримується як Міністерством освіти і науки країни, так і різними міжнародними проектами" [11, 145]. Країна має кілька центрів, що активно пропагують і впроваджують дистанційне навчання в систему освіти. Лідируючу позицію тут займає Центр дистанційної освіти при Каунаському технологічному університеті.

Для Росії з її величезними територіями і нерівномірною щільністю населення розвиток технологій дистанційного навчання є стратегічним напрямком рішення освітніх задач держави.

В Україні ж використання новітніх інформаційних технологій для навчання дітей з особливими потребами почалося з середини 90-х років ХХ ст. але даний процес протікає дуже повільно і багато дітей досі не отримують освіту.

Певний досвід дистанційного навчання накопичується у м. Києві, де Київським міським Центром роботи з інвалідами спільно з благодійним фондом "Соціум" та Відкритим міжнародним університетом розвитку людини "Україна" започаткована програма "Перший комп'ютер для інваліда", метою якої є розширення можливості молоді з обмеженими фізичними можливостями у набутті освіти, у соціальній реабілітації та спілкуванні із зовнішнім світом через встановлення в їхніх квартирах комп'ютерів, підключення їх до спеціалізованого серверу "ІНВАНЕТ" та інших зовнішніх інформаційних джерел.

Комп'ютери для інвалідів надані благодійним фондом "Соціум". Передбачено, що спеціалізований сервер "ІНВАНЕТ" буде забезпечувати: функціонування спеціалізованої мережі "ІНВАНЕТ" без допомоги інтернет-провайдерів; доступ інвалідів до навчальних програм і баз даних; отримання поточних учбових завдань та відправлення вчителю на перевірку виконаних робіт; прямий діалог на віддалі з педагогом-керівником; безпосереднє спілкування інвалідів між собою.

Інваліди, які беруть участь у цій програмі, матимуть змогу:

1) отримувати спеціально розроблені для їхніх потреб навчальні компакт-диски з різних навчальних предметів загальноосвітньої школи, бібліотеки додаткової літератури, анімаційні матеріали;

2) постійно користуватися спеціалізованими компакт-дисками з відео- та аудіоматеріалами з психічного та психологічного розвантаження, аутотренінгам з використанням методик традиційної та нетрадиційної медицини;

3) доступу до інформаційних фондів бібліотек, музеїв та інших історико-культурних, художніх джерел;

4) отримувати подальшу освіту за дистанційними технологіями в вищих навчальних закладах;

5) створювати, в подальшому, високотехнологічні спеціалізовані робочі місця надомної праці з використанням комп'ютерів та Інтернету.

В дійсності впровадження дистанційної освіти для людей з обмеженими можливостями є необхідним, адже, нажалю, сьогодні більшість шкіл та ВНЗ не підготовлені до навчання особливих студентів ні організаційно, ні методично. Це пов'язано з тим, що нашій державі краще утримувати людей з особливими потребами, ніж вирішувати їх проблеми. Держава не виділяє кошти на розвиток даної форми освіти, діти-інваліди не мають необхідних знань та навичок для використання комп'ютерів, допоміжна апаратура коштує дуже дорого, мало інформації про ВНЗ, в яких діють програми дистанційної освіти, низький рівень розробки навчальних

грам для особливих дітей. Все це створює великі перешкоди для всебічного розвитку дітей з обмеженими можливостями, адже саме освіта сприяє розвитку людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвитку її талантів, розумових і фізичних здібностей, вихованню високих моральних якостей, формуванню громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, здатних приносити користь суспільству.

Зазначені проблеми можливо вирішити шляхом: об'єднання зусиль ентузіастів щодо впровадження освіти для людей з обмеженими можливостями; залучення засобів міжнародних благодійних організацій; комп'ютеризації спеціалізованих середніх навчальних закладів; організації курсів навчання комп'ютерній грамоті інвалідів; створення постійно діючих центрів інформаційної підтримки людей з особливими потребами; стимулювання і підтримка інвалідів, що прагнуть навчатися; консультування навчальних закладів і підприємств з питань забезпечення умов навчання і праці інвалідів.

Крокуючи шляхом інтеграції дітей-інвалідів в суспільне життя, ми завжди повинні пам'ятати, що необхідно не принижувати інваліда лише подачками та допомогоюми, а виховувати сильного духом члена суспільства, що володіє необхідними навичками, здатного на рівні зі "здоровими" людьми брати участь у житті суспільства.

---

---

## ЛІТЕРАТУРА

1. *Биков В.Ю.* Дистанційна освіта – перспективний шлях до розвитку професійної освіти// Педагогічна газета. – Січень 2001. – №1. – С. 2-4.
2. *Глосарій.* Тлумачний словник основних термінів системи дистанційного навчання / В.Т. Бажан, О.В. Леонтєва, Л.М. Возненко. – К.: Вид-во ун-ту "Україна", 2004. – 23 с.
3. *Гриценко В.И., Кудрявцева С.П., Колос В.В., Веренич Е.В.* Дистанционное обучение: теория и практика: Монографія. – К.: Наукова думка, 2004. – 375 с.
4. *Десятов Т.М.* Тенденції розвитку неперервної освіти в країнах Східної Європи (друга половина ХХ століття): Монографія / За ред. Н.Г. Ничкало. – К.: Видавництво "АртЕк", 2005. – 472 с.
5. *Ідеї опіки дітей і молоді в історико-педагогічній науці / Збірник наукових праць.* – Івано-Франківськ, 2005. – 340 с.
6. *Мостіпан О.* Комп'ютерні технології – незрячим // Соціальний захист. – 2001. – №2. – С. 40-41.
7. *Овсяников В.И.* Вопросы организации обучения без отрыва от основной деятельности (дистанционного образования). – М.: Изд-во МГОПУ, 1999. – 138 с.
8. *Олійник В.В.* Дистанційна освіта за кордоном та в Україні: Стислий аналітичний огляд. – К.: ЦІППО, 2001. – 48 с.
9. *Состояние и развитие дистанционного образования в мире.* Научно-аналитический доклад. – М.: Из-во Магистр, 1997. – 229 с.
10. *Средства дистанционного обучения: методика, технология, инструментарий / Под ред. З.О. Джалиашвили.* – СПб.: БХВ-Петербург, 2003. – 336 с.

11. *Теория и практика дистанционного обучения: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений/* Е.С. Полат, М.Ю. Бухаркина, М.В. Моисеева. – М.: Издательский центр “Академия”, 2004. – 416 с.
12. *Шуневич Б.І.* Дистанційне навчання в системі вищої освіти Європи та Північної Америки: Монографія. – К.: Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2005. – 365 с.

*Стаття надійшла до редакції 18.05.2007 р.*